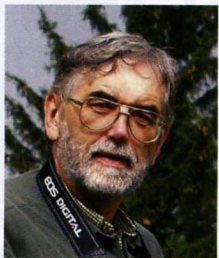

Se sikou nás čekají ještě perné chvíle

„Za těch 30 let, co uplynulo od doby, kdy jsme v západních Čechách vedli výzkum týkající se siků, se toho moc nezměnilo. Akorát, že si na semináři už nikdo neříkal „soudrubu“ a že siku je dnes několikanásobně více než tehdy,“ říká prof. ing. Luděk Bartoš, DrSc., z Výzkumného ústavu živočišné výroby v Praze-Ubříněvsi. Jeho referát na žlutickém semináři vyvolal u účastníků velkou pozornost. Mezinárodně uznávaného odborníka na biologii jelenovitých jsme požádali o rozhovor, v němž jsme se ho zeptali na srovnání situace u nás před 30 lety a dnes.

Co bylo cílem vašich výzkumů siků koncem 70. let?

Zabývali jsme se hybridizací mezi sikou a jelenem lesním. Pracovali jsme ve dvou oblastech – v západních Čechách, kde byli sikové ve volnosti, a v oboře Janovice, kde byli chováni společně s jelenem lesním. Materiál jsme získali i v Lánské oboře, ve Woburn v Anglii atd. Zdokumentovali jsme, že v oblastech, které jsme sledovali podle tehdejších metod, je křížení časté, ale, a to je hlavní problém, velmi obtížně rozeznatelné. Tehdejší stav ve volných honitbách jsme označili za alarmující – z pohledu potenciálního nárůstu počtenosti siků a současně z hlediska jejich křížení s jelenem lesním. Výsledky jsme publikovali na mezinárodní úrovni, následovala pozvání přednášet o tom do Japonska, Číny, Německa, Polska atd. U nás však naše výsledky nebral nikdo z určitých důvodů příliš vážně. V dalších letech jsme se primárně zabývali již jinými projekty, ale problematiku siků jsme nadále sledovali z povzdálí. Nechci, aby to vyznělo ublíženě, ale u nás o informace

o sikách nebyl přes veškerou naši snahu příliš zájem. Udělalo mi radost, když jsem se dozvěděl, že v současné době se u nás formuje projekt na výzkum siků a že bude zorganizován seminář ve Žluticích. Snad by to mohly být první náznaky toho, že se o siky někdo začíná konečně vážně zajímat. Když jsme se věnovali sikům koncem 70. let, byly jejich stavy považovány za „přemnožené“. Dnešní stavy jsou podle oficiálních statistik pětinašobné a stále narůstají ...

Jaký jste měl dojem ze semináře?

Měl jsem pocit, jako kdybych se vrátil v čase. Na semináři se totiž řešily úplně stejné věci jako před 30 lety: siku máme v neúnosných stavech, působí nám obrovské škody v lese a expanduje do dalších oblastí. Rozdíl je jen v tom, že areál jeho výskytu se v mezidobě rozšířil o několik desítek kilometrů. Ještě chci upozornit, že náplní mé práce je základní výzkum, nejsem praktik, a proto se mi snadno radí jiným. Mojí úlohou je předat zjištěné poznatky a nechat na ostatních, jak s nimi na-

loží. Z tohoto pohledu mohu konstatovat, že jsem přece jen dost zklamán, protože je to asi tak, jako kdybychom ve výzkumu nic neudělali. Ale počkejte, k jedné – pro mne pozitivní – změně za těch 30 let přece jen došlo. Když jsme se na začátku našich výzkumů v 70. letech ptali lidí, kdo věří v hybridizaci, nikdo se nehlásil. A teď, když jsem se na totéž zeptal ve Žluticích, zvedla se řada rukou. Snad by to mohl být příslib pro další vývoj.

Proč se vaše poznatky tehdy nedostaly do širší praxe?

Bylo to výsledkem různých důvodů. Každopádně se neubráním konstatování, že některé tehdejší autority mysliveckého výzkumu znaly zahraniční vědeckou literaturu slušně řečeno jen povrchně a byly proto našimi nálezy poněkud zaskočeny. A to proto, že veřejně pochybovaly o možnosti křížení siky s jelenem lesním a vylučovaly ji. Na akcích, na nichž jsme nebyli přítomni, po nás bylo opakovaně požadováno, abychom předložili alespoň jednu pu-

Foto Luděk Bartoš

blikaci, která by to dokládala. My jsme v té době nashromáždili již asi 30 citací ... Když se to nedalo přejít, byli jsme pro změnu nařčení z toho, že se snažíme svými poznatky zdiskreditovat výsledky práce celých generací lidových myslivců. Takové obvinění bylo tehdy hodně nebezpečné ... Tehdy jsem pochopil, že to s tou pravdou nebude lehké.

Jak se od té doby změnila myslivecká veřejnost a její vztah k sikům?

Naše myslivecká veřejnost se za tu dobu, myslím, příliš nezměnila, což považuji za velmi podstatné. Jde o to, že spousta věcí se posuzuje ve dvou rovinách – „co je oficiální“ a „co je doopravdy“. Nejlepším příkladem jsou stavy zvěře. Jestliže ze statistiky vyplývá, že se skoro každoročně uloví více zvěře, než kolik jsou odhadované kmenové stavy, je jednoznačným závěrem, že stavy nejsou uváděny pravdivě. A nikomu z povolanců to nevadí. Když to převedu na siky a vrátím se o tři desítky let, v mnoha oblastech byla tato zvěř zcela nová, atraktivní a bylo zjevné, že se ji lidé snažili zatajit do té doby, než jí bude tolik, že se již nedá zlikvidovat. Tato taktika přežila mnohde dodnes ...

Jak vnímáte expanzi siků jako biolog sledující další druhy jelenovitých v naší přírodě?

Na to existují dva mezní názory. První je ochránářský: sika je u nás nepůvodní, nemá tu co dělat a měl by být zlikvidován v celé Evropě. Druhý naopak vychází z toho, že se neděje nic jiného, než co se stalo v průběhu evoluce milionkrát – přišel nový druh, usadil se a křížením s původním druhem vzniká „nová for-

ma“. Postupně zmizí původní jelen lesní a nahradí ho nový „druh“. Já mám siky velmi rád, ale rozumově se, chtě nechtě, přikláním spíše k prvnímu názoru. Současně však musím konstatovat, že po mém soudu je na „nápravná opatření“ z určitého úhlu pohledu již pozdě a vzdor svým názorům, sám docela radostně jezdím fotografovat a filmovat siky. Genová kontaminace jelena lesního je ale podle mého odhadu již v takovém stupni, že si nedovedu představit, jak se účinně dostat do výchozí situace. Některé věci se prostě již nedají vrátit.

„Když jsme se věnovali sikům koncem 70. let, byly jejich stavy považovány za „přemnožené“. Dnešní stavy jsou podle oficiálních statistik pětinasobné a stále narůstají ...“

Říkal jste, že se vám sikové líbí. Co na nich obdivujete?

Je to úžasně chytrá, skromná, odolná, přizpůsobivá a krásná zvěř. Adaptabilita, která je sikům vlastní, mne fascinuje a současně přináší zachmuřenou mysl. Jako člověk, který zvěř sám neloví, mohu být považován za někoho, kdo jen rozdává „knížecí rady“. V Evropě však existují oblasti, kde se daří držet stavy pod kontrolou. Vzhledem k již zmíněné adaptabilitě siků to však musí chtít všichni zainteresovaní. Kromě těch, kteří vytvářejí – nebo by alespoň měli vytvářet – patřičné legislativní podmínky, hlavně ti, kteří tyto podmínky realizují, tedy myslivci v terénu. A ty by nejdříve někdo musel dokázat přesvědčit.

Jak hodnotíte naši legislativu s ohledem na možnost reálného ovlivnění současných neustále se zvyšujících stavů siků?

Pokud srovnám naše podmínky s tím, co znám odjinud, zdá se mi, že ve většině vyspělých států Evropy hraje v tomto ohledu klíčovou roli státní správa. Můžeme jít ale ještě dál. Neznám zemi, kde se více ctí soukromé vlastnictví, než jsou Spojené státy americké. Tam má však státní správa klíčovou a plně respektovanou úlohu. Aby si udržela respekt, soustřeďuje se na to, jak problémy efektivně řešit.

Tedy co udělat, aby opatření fungovalo. U nás jsme si zvykli v první řadě do detailu vzájemně vysvětlit, proč něco nejde, proč je nevyhnutelné, že situace je taková, jaká je, proč je zbytečné se o cokoliv nového pokoušet. Jak jsme se dozvěděli na semináři, stát má ústy představitelů ministerstva zemědělství za to, že jde o problém vlastníků honebních pozemků a v podstatě dává od problému ruce pryč. Podle zákona o myslivosti je sice pravda, že hlavní slovo mají mít držitelé honiteb, ale pak nemůžeme za současné situace očekávat, že se něco změní. Expanze siků se nedá řešit na úrovni jednotlivých honiteb, když je areál této zvěře mnohem větší.

Pokud by nastala situace, že by stát chtěl zvýšit své pravomoci, ozvou se ale vlastníci honebních pozemků a řeknou: „Vy nám chcete něco přikazovat a pošlapávat naše vlastnická práva? To odmítáme a budeme bojovat všemi silami proti tomu, abyste to nemohli udělat!“

To je obecný problém demokracie. Chci-li něco prosadit do legislativy, musím nejdříve přesvědčit lidi o tom, že je to správné. Jiná cesta není. O řešení musí usilovat všichni. Tím se dostávám k bodu, který sehrává zásadní roli pro to, aby se „něco stalo“: je to všeobecná osvěta a přenos vědy do praxe, což se u nás po desetiletí velmi zanedbává. Tedy osvěta nejen vlastníků honebních pozemků, ale především myslivců v honitbách. Pokud oni nebudou přesvědčeni na základě znalostí fakt, že se věci mají dělat tak a ne jinak, nic se nestane. To však není jen náš problém, platí to skoro o celé Evropě, snad s určitou výjimkou ve Skandinávii. Myslivost je velmi konzervativní a změny v myšlení se prosazují velmi těžko. Co se týče naší republiky, jsem přesvědčen o tom, že pokud by se poznatky vědy dostávaly plynule mezi základní informace vzdělávacího systému myslivců a kdyby se každý adept myslivosti, který se připravuje na zkoušky, např. v našem dnešním případě dočetl, že může dojít ke křížení mezi jelenem a sikou s možným důsledkem postupného nahrazení našeho původního jelena lesního křížencem, velice rychle by to přešlo do obecného povědomí. Stejně jako jinde platí i u nás, že když něco nevím, nic proti tomu nemůžu dělat. Pokud by někdo chtěl vidět v praxi už dokonale zhybridizovanou populaci původně jelena lesního, může se zajet podívat do oblasti Wicklow v Irsku. Tam už ji mají ...

Na semináři jste hovořil s myslivci ze západních Čech, z honiteb se sika. Jak hodnotí jeho stav a roli v naší přírodě?

Mám pocit, že sika pro ně nepředstavuje v zásadě problém. Málo platné, je to lovecky atraktivní druh s vynikající zvěřinou. Co se týče nepříjemné stránky věci, kterou je placení za vzniklé škody v lese, moc se v tom neorientuji, ale tato společnost vždy trpěla tím, že podle zákona se dá vymáhat leccos, ale v praxi se vymůže jen nepatrný zlomek, pokud vůbec něco. Jsem rád, že kolegové z Brna vyzkoumali a na semináři prezentovali, kolikanásobně přemnožené jsou stavy siků v západních Čechách a jaké působí škody. Měl jste však pocit, že by to někoho z místních ohromilo, ačkoliv to má katastrofální důsledky?

Moc ne ...

No právě. To je otázka, kterou jsem si kladl během celého semináře i po něm a nena-

„Pokud by se společnost rozhodla zastavit expanzi siků a udržet je jen v omezených oblastech, musí se hospodařit v celé oblasti jejich výskytu a přesně vytyčit území, které se bude následně velmi striktně dodržovat. Vše pod taktovkou státu, který by měl postarat o osvětu a vědecké základy řízení myslivosti.“

šel jsem na ni jednoznačnou odpověď: jak oslovit lidi v praxi, aby pochopili závažnost situace? Hrozbou vyšších plateb za škody působené zvěří? Pokud by to šlo, určitě by ji už někdo použil. Apelem na to, že křížením siky s jelenem lesním přicházíme o našeho původního jeleny a dáváme prostor něčemu, co není ani jedno, ani druhé, ale je to životaschopné? Netroufnu si říci, kolik lidí by to zajímalo. Osobně bych přece jen spíš sázel na důslednou osvětu už u dětí. A to nejen co se týče hybridizace.

Jaká je Vaše prognóza dalšího vývoje?

To je celkem jednoduché. **Za současné legislativy a ochoty zainteresovaných subjektů problém řešit lze počítat s tím, že sika a jeho**

kříženci s jelenem lesním se budou šířit do dalších oblastí a jejich početnost bude narůstat. Stejný trend lze sledovat ve značné části Evropy, kde byl sika v minulosti vysazen. Velmi podobná situace je např. v Německu, kde např. si část myslivců stejně jako u nás stále nehodlá připustit možnost hybridizace siky s jelenem lesním, přestože je desítky let prokázána, a namlouvají si, že aplikace moderních genetických metod je jen módní vlnou, která zase odezní. Naopak se zdá, že docela dobře mají nakročeno k řešení ve Velké Británii.

Jak byste navrhoval řešit situaci u nás?

V první řadě bych se vrhl na osvětu. Pokud by se společnost rozhodla, že je v jejím zájmu

zastavit expanzi siků a udržet je jen v omezených oblastech, musí se hospodařit v celé oblasti jejich výskytu a přesně vytyčit území, které se bude následně velmi striktně dodržovat. Znovu opakuji: toto musí podle mého názoru probíhat plně pod taktovkou státu, který by se také měl postarat o osvětu a vědecké základy řízení myslivosti. Jen pak mohou lidé, kteří v konkrétních oblastech mají své honební pozemky a žijí a loví tam, přijmout věc za svou. Jinak by to ani nešlo.

*Děkuji za rozhovor.
Ing. David Vaca, Ph.D.*

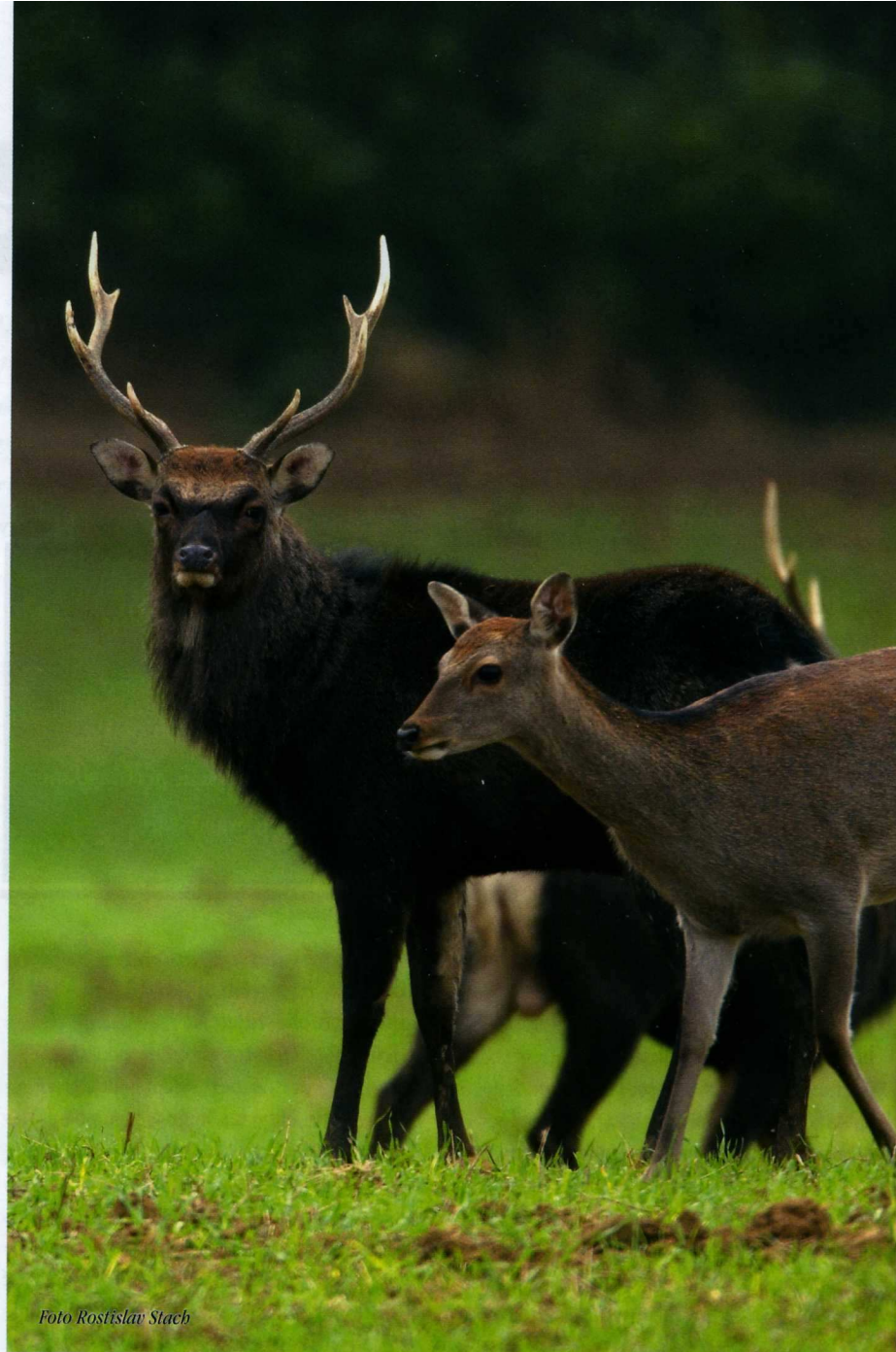

Foto Rosťislav Staeh